

GENÇ KALEMLER

II. Meşrutiyet'ten sonra
Selânik'te yayımlanan
ve dilde sadeleşme akımının
öncülüğünü yapan dil
ve edebiyat dergisi.

Genç Kalemler'in ilk şekli, Haziran 1909'da Manastır'da *Hüsn ve Şiir* adıyla on beş günde bir yayımlanan edebî dergidir. Dördüncü sayıdan sonra Selânik'e taşınan dergi, 23 Temmuz 1909'dan itibaren burada Selânik Hukuk Mektebi talebeleri H. Hüsnü ile İsmâil Subhi tarafından çıkarılmıştır. İttihat ve Terakkî Fırkası merkez üyelerinden Doktor Nâzım'ın yeğenleri olan bu gençlere o sıralarda Ömer Seyfeddin, Ali Canip (Yöntem), Âkil Koyuncu ve Aka Gündüz yazıları ile destek vermektedirler.

Hüsn ve Şiir'in dili eskiye nazaran sade olmakla beraber mecmuanın şuurlu bir dil politikasının olduğunu söylemek mümkün değildir. Siyasî konulara pek yer vermeyen *Hüsn ve Şiir* mecmuasının adı fazla romantik bulununca Âkil Koyuncu'nun teklifiyle bir süre sonra *Genç Kalemler* olarak değiştirilmiştir.

Hüsn ve Şiir'in bu adı taşıyan 8. ve son sayısı 16 Eylül 1326 (29 Eylül 1910) tarihinde çıkmıştır. *Genç Kalemler*'in I. cildinin ilk sayısı, *Hüsn ve Şiir*'in devamı olduğunu göstermek üzere 1-9 şeklinde numaralanmıştır. Nitekim I. cildi oluşturan diğer sayılara da 2-10, 3-11... şeklinde numara verilmiştir. I. ciltte yer alan altı sayı tarihsiz olarak yayımlandığından *Genç Kalemler*'in ilk sayısının tarihi tesbit edilememektedir. *Hüsn ve Şiir*'in son sayısı 29 Eylül 1910'da neşredildiğine göre *Genç Kalemler*'in ilk sayısının 1910 yılının Eylülünü takip eden aylarda çıktığını söylemek mümkündür. On beş günde bir yayımlanan derginin II. cildinin ilk sayısının 11 Nisan 1911 tarihinde çıkmış olmasından hareketle *Hüsn ve Şiir*'den sonra 1911 yılı başlarına kadar yayına ara verildiği de düşünülebilir. Bunların dışında üçüncü bir ihtimal derginin düzenli bir yayın periyoduna uyulmadık yayımlanmasıdır. Kaynaklarda çoğunlukla *Genç Kalemler*'in 11 Nisan 1911'de çıkmaya başladığı belirtilmektedir. Halbuki söz konusu tarih derginin değil "yeni lisan" hareketinin başlatıldığı II. cildin 1. sayısının tarihidir.

Genç Kalemler, II. Meşrutiyet sonrasında sistemli bir şekilde ortaya çıkan Türkçülük ideolojisinin yayın organıdır.

İttihat ve Terakkî'nin merkez-i umûmî kâtibi olan Nesimî Sârim aynı zamanda *Genç Kalemler*'in başyazarı olup mecmua partiden maddî ve mânevî destek görmekteyse de parti derginin yayın ilkesine müdahale etmeye taahhüdünde bulunmuştur (Yöntem, s. 12).

Otuz üç sayı yayımlanan *Genç Kalemler* mecmuasının sürekli yazı kadrosunda şu isimler görülmektedir: Ömer Seyfeddin, Ali Canip, Ziya Gökalp, Kâzım Nami (Duru), M. Nermi, Râsim Haşmet, Aka Gündüz, Nesimî Sârim, H. Hüsnü, Muvaffak Galib, Âkil Koyuncu, Subhi Edhem. Bunların dışında dergide yazı veya şiiri yayımlanmış daha birçok isim vardır. Ayrıca Ömer Seyfeddin kendi adıyla "Perviz", Ali Canip "Yektâ Bâhir", Ziya Gökalp "Demirtaş, Kaya Alp, Tevfik Sedat", Kâzım Nâmi "Rumeli Sermuhariri", Râsim Haşmet ("Aydın) Asfer", Aka Gündüz "Enis Avni" takma adlarıyla manzum veya mensur eserlerini dergide yayımlamışlardır.

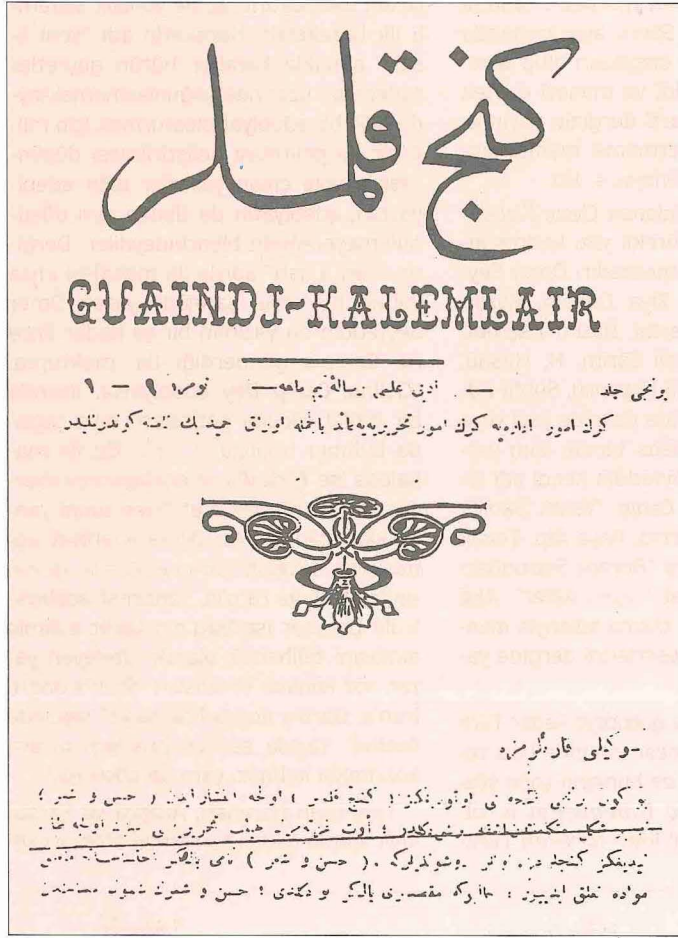
Genç Kalemler'e gelinceye kadar Türk dilinin sadeleştirilmesi yönünde bazı teşebbüsler olmuşsa da bunların çoğu sözde kalmıştır. *Genç Kalemler*'in II. cildiyle başlatılan yeni lisan hareketi Türk-

çe'nin sadeleştirilmesine yönelik sistemli ilk harekettir. Hareketin adı "yeni lisan" olmakla beraber bütün gayretler sadece dil üzerinde yoğunlaşmamaktaydı. Millî bir edebiyat oluşturmak için millî bir dil politikası geliştirilmesi düşüncesiyle yola çıkan yazarlar dilin edebiyattan, edebiyatın da dilden ayrı düşünülmemeyeceğinin bilincindediler. Dergide "Yeni Lisan" adıyla ilk makaleyi imza yerine bir soru işaretiyle yazan Ömer Seyfeddin bu yazıdan bir yıl kadar önce Ali Canip'e gönderdiği bir mektupta, "Geliniz Canip Bey edebiyatta, lisanı da bir ihtilâl vücuda getirelim" diye çağırda bulunur (Alangu, s. 158). Bu ilk makalede ise Türk dili ve edebiyatının mevcut durumunu tesbit etikten sonra yanlışlıkları dile getirir. Dil ve edebiyat konusunda önceleri (divan edebiyatı devresinde) Arap ve Fars'ın, Tanzimat edebiyatı ile beraber ise Batı'nın taklit edilmiş olmasını talihsizlik olarak niteleyen yazar, söz konusu yönelişleri "Şark'a doğru İran'a, Garb'a doğru Fransa'ya" şeklinde özetler. Yazıda sadece problem ortaya konmakla kalmaz, çare de gösterilir.

Yeni lisan hareketi, Arapça ve Farsça kelimelerin dilden tamamen atılması yö-

Genç Kalemler
mecmuasının
ilk şekli olan
Hüsn ve Şiir'in
ilk sayısının
kapağı

Hüsn ve Şiir mecmuasının *Genç Kalemler* adıyla çıkan ve isim değişikliğinin izah edildiği notu ihtiva eden ilk sayısının kapağı

nündeki bir tasfiyeciliği reddettiği gibi yeni kelimeler arayışı ile Orta Asya Türkçülüğü'ne dönmeyi de prensip olarak benimsemeyiz. Yabancı dillerden kelime alınmasına değil bu dillerden alınan kelimelerin Türkçe'nin telaffuzuna uydurulmadan kullanılmasına karşı çıkar. Derginin kapanışına kadar toplam yirmi dört sayı yayımlanan "Yeni Lisan" başlıklı makalelerde mesele enine boyuna tartışılmış ve her geçen gün konuyla ilgili gelişmeler okuyucuya aktarılmıştır. Bu yazılar çoğunlukla derginin yazı kadrosundan birileri tarafından kaleme alındığı halde makalelerin altına imza yerine *Genç Kalemler* Tahrir Heyeti ibaresi konulmuştur. Yazılardan bazıları, derginin yeni lisanla ilgili olarak hazırladığı "Yeni Lisan ve Bir İstimzaç" başlıklı anket dönemin yazar, şair ve ilim adamlarından gelen cevapları ihtiva etmektedir.

Yeni lisan hareketine karşı yapılan tenkitlere, "Gençlik Kavgası" başlığını taşıyan müstakil yazılarla cevap veren *Genç Kalemler* yazı kadrosu bu vesileyle son derece seviyeli tartışma örnekleri sergi-

lemiştir. Yeni lisanla en sert tepkiler, o sıralarda Fecr-i Âtî topluluğuna mensup olan Köprülüzâde Mehmed Fuad ile Yakup Kadri'den (Karaosmanoğlu) gelmiştir. Zamanla yeni lisan çizgisine gelen bu iki yazar başlangıçta bu hareketi asla ciddiye almamış, hatta yazdıkları yazılarla alay etmişlerdir.

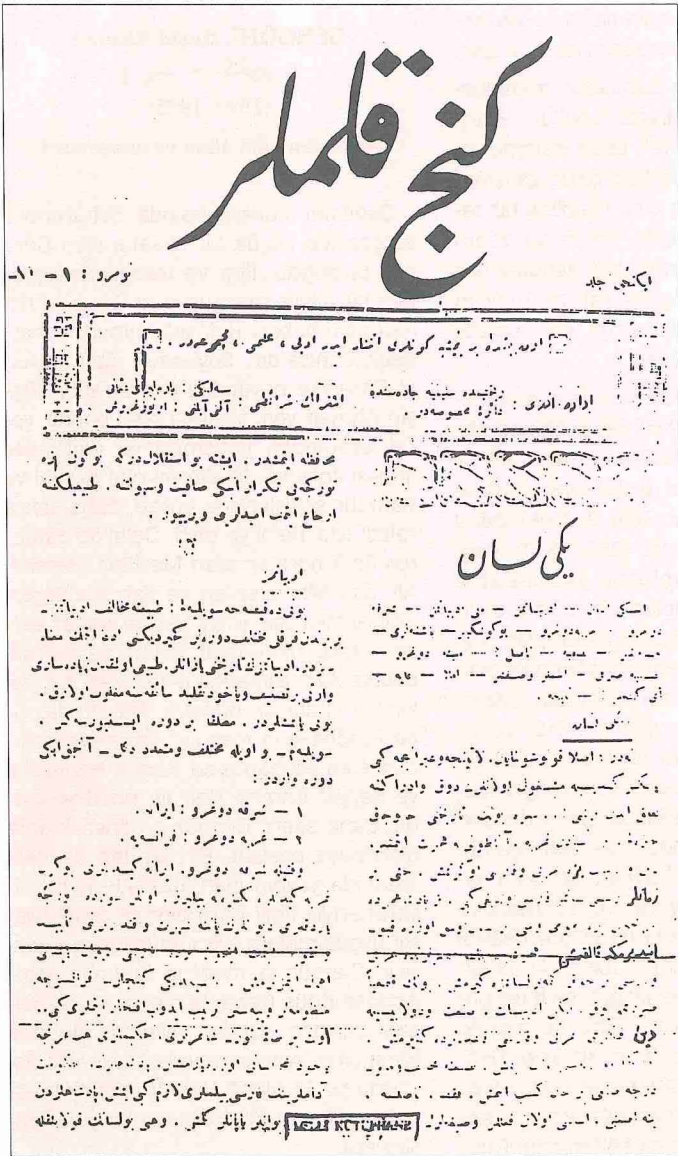
Yeni lisanlılar, edebiyatla ilgili teorik meseleleri "Sanat ve Edebiyat" başlıklı yazılarla sunmayı tercih etmişlerdir. Dergi bir yandan yeni lisanı tanıtmaya ve benimsetmeye çalışırken öte yandan eski dille yeni dilin farkını belirtmek için mukayeseli metinler yayımlamıştır. Aynı sayfalarda karşılıklı sütunlarda "Düncüler" ve "Bugünküler" başlıkları altında özellikle Servet-i Fünûn ve Fecr-i Âtî şairleriyle yeni lisanla yazan şairlerin şiirleri karşılaştırılmıştır.

Ömer Seyfeddin'in tanınmış hikâyelelerinden birçoğu ilk defa *Genç Kalemler*'de yayımlandığı gibi Ziya Gökalp'ın Türkçülük, hatta Turancılık ideolojisini didaktik ve sanatsız bir tarzda ifade ettiği bazı şiirleri de ilk defa burada çıkmıştır.

Millî bir edebiyat oluşturma gayretindeki *Genç Kalemler* yazı heyeti, "Âti çıkınca ortaya, mâzi silinmeli" sloganıyla yola çıkarak bütün bir geçmişi ve geçmişin birikimini inkâr etmişlerdir. Her ne kadar Tanzimat'ın ilk edebî neslinden beri özellikle divan edebiyatına karşı olumsuz bir tavır alındığı görülmekteyse de *Genç Kalemler*'e gelinceye kadar hiçbir dönemde geçmişe karşı bu kadar menfi davranılmamıştır. Cumhuriyet'ten sonra dil ve edebiyat, hatta bütün bir kültürde geçmişe karşı takınılan olumsuz tavır, *Genç Kalemler* mensuplarının daha aşırı bir devamı olarak görmek mümkündür. Esasen eski Türk edebiyatını biraz da küçümseyici bir tarzda "divan edebiyatı" şeklinde adlandıran da *Genç Kalemler* mensuplarıdır (DİA, IX, 389). Bütün bu yıkıcı tenkitlerle beraber XX. yüzyılın başlarında en güzel şeklini Halide Edip'in (Adıvar), Yakup Kadri'nin, Refik Halit'in (Karay), Reşat Nuri'nin (Güntekin) kaleminde bulan Türkçe'nin bugünkü şeklini almasında *Genç Kalemler*'in ve özellikle yeni lisan hareketinin küçümsemeyecek payı vardır.

Millî edebiyat denince akla ilk gelen yayın organı *Genç Kalemler*'dir. Şinâsi'nin "umum halkın kolaylıkla anlayabileceği" bir edebiyat dili peşinde olması, Ziyâ Paşa'nın edebiyatımızı "avam bey-ninde" (arasında) araması, Ali Suâvi'nin şuurlu olarak sade bir dil kullanması, Ahmed Vefik Paşa'nın, Mütercim Âsım'ın, Şemseddin Sâmî'nin dille ilgili çalışmaları, Mehmed Emin'in (Yurdakul) *Türkçe Şiirler*'de topladığı manzumeleri etrafında meydana gelen tartışmalar çok daha öncesine giderek *Genç Kalemler* için bir zemin oluştursa da millî edebiyat meselesinin ilk defa *Genç Kalemler*'in sütunlarında enine boyuna tartışılmış olduğu muhakkaktır.

Genç Kalemler'in edebî cephesi kadar siyasî cephesi de önemlidir. II. Meşrutiyet döneminin siyasî kargaşa ortamında Türkçülük ideolojisi kendine bir zemin bulmaya, tutarlı bir millî kültür politikası oluşturmaya çalışmıştır. Bu yönüyle *Genç Kalemler* dilde Türkçülük denilebilecek kültür ideolojisinin neşir organıdır. *Genç Kalemler*'in tarih tezi ve anlayışı da Cumhuriyet sonrasında bu konudaki yönelişlere kaynak olmuştur. Özellikle Ziya Gökalp'ın ilk defa *Genç Kalemler*'de yayımlanan "Altın Destan" adlı şiiri (III/14 [1327/1911], s. 41-43), Türkçülüğün parlak mâzisine yazılmış bir mersiye özelliği taşımaktadır. Gerek dili

Ömer Seyfeddin'in yine ilk defa *Genç Kalemler*'de yayımlanan "Aşk Dalgası" adlı hikâyesinin de asıl temasını teşkil etmektedir (III/23 [1328/1912], s. 4-15).

Dergide edebî ve siyasî konuların dışında felsefî, sosyolojik, antropolojik vb. ilmî meseleler de ele alınmıştır. Felsefe alanında en çok Fouillée ve Descartes'tan söz edilirken sosyoloji alanında dinin çeşitli kavimlerin hayatındaki yeriyile kadının sosyal statüsü üzerinde ağırlıkla durulmuştur. Subhi Edhem'in "Antropoloji Dersleri" başlıklı yazılarında o sıralarda yeni duyulan bu ilmin bir çeşit tanıtımı yapılır.

Hüsn ve Şiir'in sekiz sayısı ve ilk ciltte ayrı numara verilen altı sayı ile birlikte kırk bir sayı yayımlanan *Genç Kalemler*, Balkan savaşları yüzünden IV. cildinin Eylül 1912 tarihli 27. sayısından sonra kapanmıştır. Derginin yazı kadrosunu oluşturan yazarların çoğu bundan sonraki yazı faaliyetlerini İstanbul'da yayımlanmakta olan *Türk Yurdu* gibi dergilerde sürdürmüşlerdir.

BİBLİYOGRAFYA :

Genç Kalemler, I-IV, Selanik 1910-12; Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları* (Ankara 1339; haz. Mehmet Kaplan), Ankara 1990, s. 28, 30, 39-51, 125-140; İsmail Habib [Sevük], *Türk Teceddüd Edebiyatı Tarihi*, İstanbul 1340, s. 607-610; Ruşen Eşref Ünyayın, *Diyorlar ki* (İstanbul 1915), Ankara 1985, s. 145, 190-196, 212, 215, 221; Ali Canib Yöntem, *Ömer Seyfettin, Hayatı, Karakteri, Edebiyatı, İdeali ve Eserlerinden Nümuneler*, İstanbul 1947, s. 9-13, 157-158; Sadettin Nüzhet Ergun, *Ali Canib Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1947, s. 7-10; Ağâh Sırrı Levend, *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*, Ankara 1960, s. 313-336; Tahir Alangu, *Ömer Seyfettin: Ülkücü Bir Yazarın Romanı*, İstanbul 1968, s. 127, 158; Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Gençlik ve Edebiyat Hatıraları*, İstanbul 1969, s. 47-49; Banarlı, *RTET*, II, 1100-1135; Hüseyin Namık Orkun, *Türkçülüğün Tarihi*, Ankara 1977, s. 79-85; Mehmet Kaplan, *Şiir Tahlilleri*, İstanbul 1978, s. 185-194; Abdullah Uçman, "Genç Kalemler'den Önce Türk Dilinin Sadeleşmesi ve Hece Vezni Üzerine Bir Münakaşa", *Mehmet Kaplan'a Armağan*, İstanbul 1984, s. 275-285; İsmail Parlatur, "Genç Kalemler Hareketi İçinde Ömer Seyfettin", *Doğumunun 100. Yılında Ömer Seyfettin*, Ankara 1985, s. 87-111; Hüseyin Çelik, *Ali Suavi ve Dönemi*, İstanbul 1994, s. 634-638; a.m.f., *Genç Kalemler Mecmuası Üzerinde Bir Araştırma*, Van 1995; Kenan Akyüz, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*, İstanbul, ts., s. 166-169; Yusuf Ziya Öksüz, *Türkçe'nin Sadeleşme Tarihi: Genç Kalemler ve Yeni Lisan Hareketi*, Ankara 1995, s. 77-173; *Muhbir*, sy. 38, London 1868, s. 1-3; Masami Arai, "The Genç Kalemler and Young Turks: A Study in Nationalizm", *Gel.D.*, XII (1985), s. 197-244; Ömer Faruk Akün, "Divan Edebiyatı", *Dia*, IX, 389.

Genç Kalemler mecmuasının "Yeni Lisan" makalesinin yayımlandığı II. cildinin ilk sayısının kapağı

gerekse muhtevası itibarıyla bakışları Orta Asya Türklüğü'ne çeviren "Altın Destan"da kullanılan "Turan, ogan, ulus, budun, kurultay" gibi bazı kelimeler bile meselenin siyasî-Türkçü boyutlarını ortaya koymaktadır. Esasen *Genç Kalemler* mensupları edebî faaliyetlerinin siyasî boyutunu gizleme gereği duymamışlardır. İlk "Yeni Lisan" makalesinin "Ey Gençler" ve "Netice" başlıklarını taşıyan bölümlerinde Ömer Seyfeddin bu durumu açıkça ifade etmektedir (III/1 [1327/1911], s. 6).

Genç Kalemler hareketi, aslında Osmanlılık içinde Türk kimliğini arama faaliyetidir. Daha çok Rus esareti altındaki Türk dünyasına mensup Türkçüler'in öncülüğünü yaptığı *Türk Yurdu* ile *Genç Kalemler* arasındaki temel fark dış Türkler'e olan ilgi meselesidir. *Genç Kalemler*'de Rusya veya başka güçlerin esareti altındaki Türkler'le ilgili yazılara pek rastlanmaz. Derginin milliyetçilik anlayışının merkezinde, Osmanlı Devleti'nin esasını oluşturan Türkler'in tarih boyunca "millet-i hâkime" olması gerekirken âdeta "millet-i mahkûme" gibi muamele görmesine duyulan tepki vardır.

Genç Kalemler'in Türkçülük ideolojisiyle beraber savunduğu bir diğer ideoloji de Batıcılık'tır. Dergide Batı dillerinden tercüme edilen birçok yazı yayımlanmıştır. Esasen *Genç Kalemler* heyetini oluşturan yazarlar günlük yaşayışları ve dünya görüşleri bakımından "asrî" denebilecek yapıdadırlar. Nitekim ilk "Yeni Lisan" makalesinde, millî edebiyatı oluşturmanın önündeki en büyük engelin İslâmiyet'in getirdiği "tesettür" keyfiyeti olduğu da ima edilir. Bu fikir,

İslâm Ansiklopedisi 14. Cilt, s. 14-15.